

- Robert E. Vann: *Materials for the Sociolinguistic Description and Corpus-Based Study of Spanish in Barcelona. Toward a Documentation of Colloquial Spanish in Naturally Occurring Groups*, Lewinston / Queenston / Lampeter: The Edwin Mellen Press, 2009. 268 pàgs. ISBN 978-0-7734-4871-1.

El castellà parlat en les terres catalanes ha despertat un interès creixent entre els estudiosos en lingüística durant els dos últims decennis. És evident que una zona que tradicionalment es caracteritza per un bilingüisme social i individual viu i dinàmic atrau l'atenció d'investigadors en lingüística de contacte i en (socio-)lingüística variacional, entre d'altres. Durant molt de temps, els estudis dedicats a la temàtica havien enfocat més aviat la influència que té el castellà, llengua considerada dominant, sobre el català, llengua considerada com a dominada, i s'havien estudiat fenòmens 'clàs-

Zeitschrift für Katalanistik 25 (2012), 349–385

ISSN 0932-2221

<https://doi.org/10.46586/ZfK.2012.380-385>

sics' com són les interferències lèxiques i estructurals i l'alternança de codis (*code-switching*). El que s'ha fet molt menys és analitzar la influència que té el català –ja no tant 'dominat' i fins i tot 'dominant' en certs àmbits d'ús, almenys en el context del Principat– sobre el castellà i comparar el castellà parlat de parlants als Països Catalans que el tenen com a primera llengua, amb el castellà parlat de parlants de L1 catalana. És justament aquest buit el que el llibre aquí ressenyat vol omplir.

Entre els investigadors que s'han dedicat durant els últims anys a l'estudi i la documentació del castellà en la zona catalanoparlant de l'Estat espanyol, cal esmentar, en l'àmbit germanòfon, Andreas Wesch (†) i Carsten Sinner, qui van publicar un volum col·lectiu molt important sobre la qüestió (Sinner / Wesch, 2008). Sinner, a més a més, ha posat el seu *Corpus oral de profesionales de la lengua castellana Barcelona 1999*, que li forniria la base empírica d'un estudi extens sobre el tema (cf. Sinner, 2004), a l'abast del públic a la seva pàgina web (cf. www.carstensinner.de/castellano/corpusorales [02.07.2012]). Pel que fa a l'àmbit acadèmic espanyol, es van publicar un primer corpus (bastant modest) del castellà parlat en la zona metropolitana barcelonina elaborat pel grup de recerca dirigit per M. Rosa Vila Pujol (cf. Vila Pujol, 2001) i un altre del castellà lleidatà (cf. Casanovas Català, 2005). D'altra banda, cal esmentar els corpus del projecte pan-hispànic PRE-SEEA (cf. www.linguas.net/portalseea [02.07.2012]) dedicats a Barcelona, Lleida, Palma de Mallorca i València, dels quals el de la capital valenciana ja s'ha publicat en la seva totalitat amb el títol *El español hablado de Valencia. Materiales para su estudio* sota la direcció de Josep R. Gómez Molina. En l'àmbit angloamericà, l'estudiós que més ha treballat sobre el català a Catalunya –i més específicament, un altre cop, a l'àrea barcelonina– és Robert Vann de la Western Michigan University a Kalamazoo (Estats Units), autor del llibre que aquí es ressenya.

Aquest llibre, llevat d'una introducció de la professora Casanovas Català de la Universitat de Lleida, unes notes preliminars, bibliografia i índexs, s'articula en dues parts ben distintes: la primera, intitolada "Critical introduction to the Vann corpus", conté 6 sub-apartats, el primer dels quals, "Brief history of the political economy of language in Catalonia" (pàgs. 13–39), dona un resum de la història político-social de la llengua catalana des dels orígens, de la configuració del mercat lingüístic actual a Catalunya i de les ideologies i línies conflictives que s'hi vehiculen. Com es pot deduir del que s'acaba de dir, Vann hi utilitza alguns conceptes ben fructífers en sociolingüística del sociòleg francès Pierre Bourdieu, sobretot el de *l'habitus* i el del (*linguistic*) *marketplace*. L'apartat següent, "Language ideologies in

academic treatment of Catalan Spanish” (pàgs. 41–58), continua tractant el vessant ideològic però ara en l'àmbit acadèmic i des de la lingüística hispànica. Subratlla que és molt recent que el castellà parlat en terres catalanes deixi de ser considerat com una variant ‘corrompuda’ i es veu reconegut com a veritable dialecte (terciari, segons la molt coneguda classificació de Coseriu) del castellà europeu; diu Vann:

Thus, in the first decade of the 21st century, canonical research in Spain officially sanctioned the varieties of Spanish used in Catalonia as contact dialects to be scientifically documented, joining the international linguistics community in an endeavor to include Catalan Spanish in the professional discourse on Spanish dialectology. (pàg. 55)

A l'apartat 3 (pàgs. 59–73) l'autor dona un inventari crític dels corpus del castellà parlat als Països Catalans, entre els quals hi trobem els esmenats suara. L'apartat 4 “Corpus-based linguistic description of Catalan Spanish” (pàgs. 75–89) conté una descripció breu i concisa (fent un ús ample de presentacions en taules) de trets característics del castellà a Catalunya, en la majoria fenòmens lèxics però prestant atenció també a alguns fenòmens morfològics i sintàctics, l'origen dels quals es pot suposar en la influència que hi exerceix l'adstrat català. També hi trobem un breu paràgraf sobre l'ús efectiu que es fa del castellà a Catalunya segons paràmetres socials i pragmàtico-situacionals (però l'autor hi parla més de qüestions encara a tractar que no pas de resultats ja aconseguits). L'apartat 5 “Methods of data collection, digitization, and transcription” (pàgs. 91–101) descriu els aspectes tècnics del treball de camp, del tractament digital de les gravacions i dels programaris i convencions utilitzats en el moment de transcriure-les que l'autor feia servir per confeccionar el seu corpus. En un paràgraf intítulat “Best practice”, Vann aconsella buscar un equilibri raonat entre els mitjans logístics, tècnics i informàtics a mobilitzar, i l'objectiu i l'ús / la utilitat realista que té (o pot tenir) el corpus; diu molt encertadament que caldria sempre privilegiar el factible i renunciar a ambicions i estàndards massa elevats si el temps d'execució del projecte o el finançament no els permeten aconseguir. A l'apartat 6 “Network profiles and select speaker data for the Vann corpus” (pàgs. 103–113), l'últim de la primera part del llibre, l'autor ens presenta els participants de les converses que constitueixen el seu corpus, i els lligams –en termes de relacions de xarxes socials– que existeixen entre ells. Aquestes xarxes es construeixen a partir de dues informants centrals, M[ónica] (de llengua preferencial caste-

llana) i S[ílvia] (de llengua preferencial catalana). Vann hi presenta les dades sociolingüístiques bàsiques dels seus informants en forma de taules.

La segona part del llibre, “Selected transcripts from the Vann corpus” (pàgs. 115–242), després de dos mapes que visualitzen la distribució geogràfica dels membres de les dues xarxes M i S dins de l’aglomeració barcelonina, conté les transcripcions de dues converses ‘lliures’ de 60 i 90 minuts, respectivament, on participen M o S i alguns parlants més de les seves xarxes. Com l’autor ha explicat abans (pàg. 93), aquestes transcripcions de mostra representen uns 12% del total del seu corpus que conté 21,5 hores de gravació de discurs en grup. Les transcripcions són escrupolosament ortogràfiques, es fa servir la notació linear i no hi ha anotacions. És aquesta segona part de transcripcions la més original i, per això, la que és al centre de l’obra. Les converses van ser parcialment guiades, amb temes i preguntes preparats abans i destinats a estimular la interacció comunicativa. No obstant això, l’autor reclama un grau elevat d’autenticitat i d’espontaneïtat per a les seves dades i considera aquest gènere discursiu de conversa com a un esdeveniment comunicatiu d’una certa naturalesa, tal com ja havia explicat en la seva nota introductòria al volum (parla de “colloquial Spanish language discourse appropriate to coffee table socialization as a speech event” [pàg. 8] i diu que la “[c]onversation is spontaneous with multiple participants and questions are unplanned, though topic modules were observed” [ibid.]). Ara bé: si aquesta situació de documentació de dades lingüístiques es conforma perfectament amb els requisits legals i ètics d’enregistrar produccions orals, es pot dubtar si en una tal situació comunicativa ‘elicitada’ o ‘construïda’ (per l’investigador) el comportament comunicatiu sigui realment tan natural i espontani com l’investigador ho pretén. Evidentment, la conversa en grup és molt menys formal que l’entrevista entre un enquestador i un informant (gènere discursiu utilitzat en bona part dels corpus PRESEEA, per exemple) però el marc situacional continua sent quelcom artificial. El dubte sobre l’autenticitat i la naturalitat de les dades de Vann creix encara més quan es llegeix (a la pàg. 106) que en la xarxa social d’S la llengua preferencial i considerada com a més ben dominada per part de molts membres (sinó la majoria d’ells) és el català (“people in group S often spoke Catalan together”). Això no treu el valor i la utilitat de les dades del corpus Vann però és un paràmetre pragmàtico-discursiu a tenir en compte en el moment d’analitzar i interpretar aquestes dades. D’altra banda, hem de recordar el que Vann havia dit amb molta raó a l’apartat 5 de la primera part del llibre: que cal privilegiar el factible sobre un òptim no realitzable, en funció dels recursos disponibles.

Si el llibre de Vann constitueix una font sens dubte valuosa i útil per a recerques sobre el castellà de Catalunya, l'autor posa de relleu també la seva utilitat com a eina d'ensenyament i el recomana per a l'ús en cursos universitaris d'orientació diversa. Aquesta òptica didàctica explica, entre altres coses, la inclusió dels apunts sobre la història del català (apartat 1) i de les taules que resumeixen les principals característiques del castellà de Catalunya (apartat 4). Aquesta mateixa òptica didàctica –i també les convencions nord-americanes del registre científic a les quals l'autor es conforma– expliquen el seu estil molt explícit i a vegades repetitiu. També explica la presència de l'apartat 5 on l'autor-investigador descriu p. ex. molt detalladament amb quins aparells i amb quins programes informàtics va efectuar la digitalització dels enregistraments (que s'havien gravat l'any 1995 sobre suport anàleg, és a dir: audio-cassets). Evidentment, amb la rapidesa de l'evolució en el camp tècnic i informàtic, aquestes informacions quedaran relegades a anacronismes en poc temps. Però l'anacronisme potser més palès de l'obra de Vann és el de publicar un corpus lingüístic en forma impresa. L'autor ho justifica, com hem vist, amb l'ús potencial del llibre en classes universitàries de lingüística (encara que el preu de venda elevat –de quasi 130 dòlars americans– no estimularà gaire un tal ús com a manual). Vann en sembla ser conscient ja que parla, en un sub-apartat intitulat un xic obscurament “Transcription information technology” (pàgs. 98s.), de la “possibility of later publishing the transcripts as digital text files to provide a point of departure for future investigators”. Hi discuteix els avantatges i inconvenients del format de tractament de text per a tal versió digital i opina que formats no propietaris com XML hi serien més idonis. Malauradament sembla que aquesta versió digital pública del corpus (i potser també sencera, en aquest cas, i no parcial com en la versió impresa) no hagi vist la llum fins ara; en tot cas, en el moment d'escriure aquesta ressenya, a la pàgina web de l'autor no en trobem ni esment ni constància.

Des d'un punt de vista material, el llibre de Vann es caracteritza per una redacció, edició i maquetació molt acurades. La presentació pot parèixer una mica massa luxosa, fins i tot amb enquadernació rígida de tela (el que explica, almenys en part, el preu del producte). Un llibre d'aquestes característiques no es destina a un públic ample, i la decisió de publicar-lo en una editorial molt especialitzada com la Edwin Mellen Press sembla doncs lògica; d'altra banda, limita la difusió de l'obra (una cerca ràpida en les principals llibreries virtuals nord-americanes i espanyoles, efectuada en el moment de redactar aquesta ressenya, ens ha mostrat que cap d'aquestes lli-

brieres tenia el llibre en venda). S'ha de valorar l'esforç i la iniciativa de Robert Vann de posar a l'abast de la comunitat científica una part del seu corpus en aquesta forma, tot i esperant que la versió digital completa no tardi massa a fer-se accessible en suport electrònic o, millor encara, a través d'internet.¹ ■

■ Referències bibliogràfiques

Casanovas Català, Montserrat (2005): *Español y catalán en contacto. La expresión deíctica en el castellano hablado en Lleida*, Aquisgrà: Shaker.

Gómez Molina, José Ramón (ed. 2001–2007): *El español hablado de Valencia*, València: Universitat de València (3 vols.).

Sinner, Carsten (2004): *El castellano de Cataluña. Estudio empírico de aspectos léxicos, morfosintácticos, pragmáticos y metalingüísticos*, Tübinga: Niemeyer.

— / Wesch, Andreas (eds. 2008): *El castellano en las tierras de habla catalana*, Madrid / Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert.

Vila Pujol, M. Rosa (2001): *Corpus del español conversacional de Barcelona y su área metropolitana*, Barcelona: Universitat de Barcelona.

■ Claus D. Pusch, Albert-Ludwigs-Universität, Romanisches Seminar, Platz der Universität 3, D-79085 Freiburg im Breisgau, <claus.pusch@romanistik.uni-freiburg.de>.

1 Agracixo a Miquel Malondra (Fríburg de Brisgòvia) la revisió lingüística d'aquesta ressenya. La responsabilitat per eventuals errors és, ben evidentment, meva.